

Niematerialne dziedzictwo kulturowe

Termin „dziedzictwo” na dobre zadomowił się w różnych sferach współczesnej kultury. Ukazują się np. prace naukowe poświęcone dziedzictwu określonego autora w twórczości pisarzy późniejszych epok albo rozważania o dziedzictwie romantycznym czy szlacheckim w Polsce XXI wieku, istnieje ministerstwo z dziedzictwem w nazwie, są departamenty urzędów marszałkowskich odwołujące się do tego pojęcia, a także wypowiedzi publicystyczne przypominające o rozmaicie rozumianym „dziedzictwie przodków”. Natomiast rzadko poświęca się uwagę samemu dziedzictwu, które jest interesującym i ważkim problemem, powiązanim z różnymi kontekstami kultury.

Tom pod redakcją Krzysztofa Brauna przynosi zarówno refleksje teoretyczne, jak i analizy konkretnych zachowań społecznych i kulturowych. Do pierwszej grupy tekstów można zaliczyć przede wszystkim artykuły K. Brauna, J. Cichej-Kuczyńskiej, K. Sadowskiej-Mazur, K. Waszczyńskiej i S. Bernata. Autorzy zwracają uwagę nie tylko na formy dziedzictwa duchowego – m.in. tradycje, zwyczaje, wiedzę, umiejętności, rytuały, przekazy ustne, język – ale również jego rolę i znaczenie, wszak dziedzictwo to tworzy i kształtuje pamięć społeczeństwa: zbiorową i kulturową. Niematerialne dziedzictwo winno być chronione, gdyż przechowuje wartości decydujące o narodowej tożsamości. Okazuje się jednak – o czym przypominają badacze – że działania zapobiegające utracie tego dziedzictwa mogą mu niekiedy szkodzić. Na przykład wówczas, gdy błędnie zdefiniowany zostanie przedmiot ochrony albo gdy nie uwzględniono elementu różnicującego te same zwyczaje (choćby ich „oprawy plastycznej”). Osobnym zagadnieniem, które pojawia się przy okazji dyskusji o niematerialnym dziedzictwie kulturowym, są kompetencje do jego badania: potrzeba tu wiedzy zarówno antropologów kulturowych/etnologów, archeologów, etnografów, filologów, folklorystów, historyków, muzykologów, a także przedstawicieli innych dyscyplin humanistycznych.

Drugi – umowny – szeroki krąg tematyczny książki tworzą artykuły, w których mowa jest o niematerialnym dziedzictwie kulturowym w określonych społecznościach, grupach etnicznych, narodach czy państwach. Można z nich dowiedzieć się m.in. o instytucjonalnych formach ochrony dziedzictwa w Polsce (J. Kurczewski, P. Dahlig, K. Kuzko-Zwierz, J. Łapo, J. Żołnierowicz-Jewuła), w Japonii (M. Hori), na Ukrainie (S. Pawłuk), Białorusi (K. Likhtarovich), w Federacji Rosyjskiej (T. Busygina-Wojtas) oraz Meksyku (J. Zamorska). Poruszono tu również problematykę obecności i znaczenia niematerialnego dziedzictwa w kulturach regionów, takich jak m.in.: Warmia (S. Achremczyk), Kaszuby (A. Kwaśniewska, C. Obracht-Prondzyński), Opoczyńskie (Z. Kupisiński), Żuławy (A. Janiak), Mazowsze (M. Braun), Dolny Śląsk (M. Gerlich), Pomorze Zachodnie (B. Matławski). Przy okazji warto zasygnalizować tu jedną z wielu interesujących kwestii, a mianowicie – wpływ podziału administracyjnego na rozwój i ochronę niematerialnego dziedzictwa kultury regionu, którego granice nie pokrywają się z mapą administracyjną. Takim problematycznym przykładem może być współczesne województwo mazowieckie, które nie jest tożsame z Mazowszem w sensie kulturowym.

Książka jest niezwykle cenna poznawczo. Artykuły stanowią inspirującą lekturę – zwłaszcza dla badaczy i animatorów kultury. Lektura byłaby jeszcze przyjemniejsza, gdyby pogrupowano teksty według dominującej problematyki i nadano poszczególnym częściom tytuły, kosztem zbyt długiego podtytułu całego tomu. Przydałaby się również informacja o recenzentach tej potrzebnej publikacji.

Marcin Lutomiński

Niematerialne dziedzictwo kulturowe. Identyfikacja – dokumentacja – ochrona – interpretacja – pojęcia – poglądy, redaktor naukowy Krzysztof BRAUN, Muzeum Historii Polskiego Ruchu Ludowego w Warszawie, Muzeum Kultury Ludowej w Węgorzewie, Warszawa–Węgorzewo 2013.